

Тетяна ЧУРПІТА,
orcid.org/0000-0001-5412-404X
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри хореографічного мистецтва
Київського національного університету культури і мистецтв
(Київ, Україна) nikolaschurpita@gmail.com

ПОНЕВІРЯННЯ ТА ХОРЕОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІГОРЯ АНДРЕЄВА НА КОЛІМІ

Метою статті є висвітлення маловідомих сторінок життя танцівника, балетмейстера й педагога Ігоря Андрєєва, зокрема його творчості на території Коліми. Основну увагу приділено особливостям перебування танцівника в системі виправно-трудових таборів Колімського краю, а також аналізу його виконавської й балетмейстерської творчості в Магаданському музично-драматичному театрі імені М. Горького. Попри значний внесок Ігоря Андрєєва в розвиток хореографічного мистецтва в Україні, його життя і професійний доробок ще не стали предметом наукових досліджень.

Виявлено, що творче життя танцівника Большого театру Ігоря Андрєєва ще в молодому віці було перервано арештом, а потім ув'язненням. Волею каральних органів у другій половині 1930-х рр. артист долучився до становлення театрального руху на Колімі. Ігор Андрєєв не тільки достойно пройшов табірні поневіряння «Дальбуду», а й здобув безцінні знання та навички, працюючи в Магаданському естрадному театрі, а пізніше в Магаданському музично-драматичному театрі ім. М. Горького.

Визначено, що протягом 6 років І. Андрєєв сприяв підготовці низці цікавих і різнопланових програм. Преса особливо відзначала динамічні танцювальні номери, що були зі смаком поставлені балетмейстером в опереті «Перікола», у виставі «Весна в Москві», в опері Дж. Верді «Травіата». У спектаклях І. Андрєєв брав безпосередню участь і як танцівник, відзначившись чудовим виконанням. Артист був долучений до плідної концертної діяльності, яку проводив Магаданський музично-драматичний театр ім. М. Горького на території об'єктів інфраструктури колімського краю. Молодий і відповідальний виконавець також працював на театральних курсах при Магаданському театрі, де викладав фізкультуру й танці.

Зазначено, що після повернення з Коліми Ігор Андрєєв зробив значний внесок у розвиток хореографічного мистецтва в Україні. Завдяки своєму безцінному досвіду він підготував не одну плеяду артистів Державного заслуженого ансамблю танцю УРСР, працюючи в Студії, яку організував Павло Вірський.

Ключові слова: Ігор Андрєєв, репресії, Коліма, хореографічне мистецтво, Магаданський музично-драматичний театр, хореографічна студія.

Tetiana CHURPITA,
orcid.org/0000-0001-5412-404X
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor;
Associate Professor at the Choreographic Art Department
Kyiv National University of Culture and Arts
(Kyiv, Ukraine) nikolaschurpita@gmail.com

THE HARDSHIPS AND CHOREOGRAPHIC ACTIVITY OF IHOR ANDRIEIEV IN KOLYMA

The purpose of the article is to cover the little-known pages of the life of the dancer, ballet master, and pedagogue Ihor Andrieiev, in particular, his creativity in the territory of Kolyma. The main attention is paid to the peculiarities of the dancer's stay in the system of correctional and labor camps of the Kolyma region, as well as the analysis of his performing and balletmaster creativity in the Magadan Music and Drama Theater named after M. Gorky. Despite the significant contribution of Ihor Andrieiev in the development of choreographic art in Ukraine, his life and professional achievements have not yet become the subject of scientific research.

It was revealed that the creative life of the dancer of the Bolshoi theater Ihor Andrieiev was interrupted by arrest, and then imprisonment. By the will of punitive bodies, in the second half of the 1930s, the artist joined the formation of a theatrical movement in Kolyma. Ihor Andrieiev not only passed the hardships of "Dalbud" worthy, but also gained priceless knowledge and skills, working in the Magadan pop theater, and later in the M. Gorky Magadan Music and Drama Theater.

It has been determined that for 6 years Ihor Andrieiev contributed to the preparation of several interesting and diverse programs. The press especially noted the dynamic dance performances, which were tastefully staged by the ballet master

in the operetta "Perikola", in the show "Spring in Moscow", in the opera "Traviata" by G. Verdi. In the plays Ihor Andrieiev took direct participation as a dancer, featuring excellent performance. The artist was attached to a fruitful concert activity conducted by the M. Gorky Magadan Music and Drama Theater on the territory of the infrastructure objects of the Kolyma region. A young and responsible performer also worked at the theatrical courses at the Magadan Theater, where he taught a physical culture and dance.

It is noted that after returning from Kolyma Ihor Andrieiev made a significant contribution to the development of choreographic art in Ukraine. Due to his invaluable experience, he prepared not a single galaxy of the artists for the State Honored Dance Ensemble of Ukrainian SSR, working in the studio, organized by Pavlo Virskyi.

Key words: *Ihor Andrieiev, repression, Kolyma, choreographic art, Magadan Music and Drama Theater, choreographic studio.*

Постановка проблеми. В історії становлення професійного хореографічного мистецтва особистість педагога відіграє визначальну роль. Майстер своєї справи передає учням знання, досвід, погляди на події, людські якості. Сучасне хореографічне мистецтво існує завдяки діяльності тих педагогів, які все своє життя, не жалкуючи сил і здоров'я, формували покоління служителів Терпсіхори в різних видах танцювального мистецтва.

Історично склалося, що саме національна культурно-мистецька еліта стояла на чолі продуктивних змін у сфері науки, етики та естетики. Митці як невід'ємні частини соціуму повною мірою розділяли всі негаразди, що траплялися з громадянами під час лихоліть війн, переворотів і репресій. Позитивним є той факт, що з розпадом тоталітарної системи суспільство відкрило страшну правду щодо масштабів цих нещасть, переслідувань і каральних заходів. Але далеко не просте ХХ століття залишає по собі ще багато запитань, відповіді на які мають дати сучасні дослідники. Яскравим прикладом таких «білих плям» є життєві долі представників хореографічного мистецтва, які зазнали репресій у різні історичні періоди.

Неможливо заперечити, що зі здобуттям Україною незалежності нам стало відомо про життя професора Василя Верховинця, убитого в тюрмах НКВС, балетмейстера та етнографа Ярослава Чуперчука, беззаконно ув'язненого за патріотичну позицію, артиста балету й хореографа Миколу Трегубова, який відбував покарання в ГУЛАзі через роботу в окупованому німцями Львові. Але, попри цю інформацію, питання утисків артистів балету й хореографів потребують нових системних досліджень, що розкажуть про буремні життєві шляхи десятків інших митців.

Ім'я танцівника, балетмейстера, педагога Ігоря Олексійовича Андрєєва (1915–1985) відомо кожному артисту балету, хто в 60-ті – 80-ті рр. ХХ століття навчався в Хореографічній студії при Державному заслуженому ансамблі танцю УРСР. Як педагог класичного танцю він виховав не одну плеяду танцівників. Його уроки запам'яталися вихованцям студії своєю продуманістю й непо-

вторністю. Незважаючи на значний внесок Ігоря Андрєєва в розвиток хореографічного мистецтва, його життя і творчість ще не стали предметом наукових досліджень.

Аналіз досліджень. Перші згадки про танцівника й балетмейстера знаходимо в книгах А. Козлова «Огни лагерной рампы» (1992a), «Театр на Северной земле» (1992b), у яких автор розповідає про становлення професійного театрального руху на Колімі й неодноразово згадує молодого талановитого артиста балету Ігоря Андрєєва в складі Музично-естрадного театру (МЕТ) і Музично-драматичного театру ім. М. Горького. У статті І. Криловської «Рожденный в ГУЛАГе: Становление музыкального театра на Севере Дальнего Востока России (1933–1950)» на основі аналізу й інтерпретації маловідомих джерел досліджуються концертні програми та разові музичні постановки, у яких зустрічаємо прізвище Андрєєва (рецензії на вистави «Весна в Москві» і «Травиата») (2019).

Особливості проведення уроків класичного танцю І. Андрєєвим у Хореографічній студії розглядаються В. Литвиненком. У статті «Класичний екзерсис в українському ансамблі народного танцю» (2009) автор аналізує методичні прийоми педагога, що позитивно впливали на якість виконання рухів класичних вправ студійців.

Деякі відомості щодо діяльності Магаданського музично-драматичного театру «Дальбуду», у якому працював І. Андрєєв, розміщено в статтях на сторінках місцевої газети «Радянська Коліма». Е. Еплблом у ґрунтовному дослідженні «Історія ГУЛАґу» (2010) доповнює загальну картину поневірянь колімських в'язнів. Певні прогалини в біографії майстра можна заповнити за допомогою спогадів колег та учнів (Вернигор, Досенко, 2012; Лобзова, 2021).

Мета статті – висвітлення маловідомих сторінок життя танцівника, балетмейстера та педагога Ігоря Андрєєва, зокрема його творчості на території Коліми.

Виклад основного матеріалу. Ігор Олексійович Андрєєв народився в 1915 році в Москві. Орієнтовно в 1933 р. він закінчив балетну школу

і працював артистом у Большому театрі. Танцював переважно партії, у яких міг показати свій унікальний стрибок (наприклад, Блакитний птах із балету «Спляча красуня» П. Чайковського). Молодий, талановитий, сповнений надій на щасливе творче життя Андрєєв із головою занурився в професію. Між репетиціями й виставами артист мріяв повторити стрибок В. Ніжинського через нотний попітр. Про «витівку» видатного танцівника в театрі ходили легенди, його описав у книзі видатний балетмейстер Ф. Лопухов. «Одного разу Вацлав Ніжинський вирішив похвалитися перед хлопчачками своїм особливим стрибком. Він здійснив спробу з місця перестрибнути через нотний попітр і зачепив ногою за верх попітра, музичний пристрій упав і прямо на нього сонячним сплетінням упав сам хлопець. Ніжинський пів року пролежав у лазареті й надовго випав із творчого процесу» (Лопухов, 1972: 164).

Ця історія не давала спокою І. Андрєєву, тож він розпочав підготовку до власного «рекорду». Наодинці відпрацьовував підходи до стрибка, підбирав висоту попітра й, нарешті, у присутності свідків здійснив омріяний стрибок. Звичайно, така зухвалість і певна безвідповідальність молодого перспективного танцівника не могла пройти повз конкурентів по сцені. Поворотна подія в житті молодика сталася в другій половині 1930-х рр. Якось після роботи, перебуваючи в кімнаті для паління, танцівник розповів політичний анекдот. Серед присутніх артистів знайшовся той, хто одразу доніс у відповідні органи. Треба зазначити, що провокації і зради аж ніяк не зникли в новій радянській державі, а, навпаки, у 30-х рр. використовувалися в більш широких масштабах, ніж коли-небудь. У всіх владних установах, на заводах, у військових частинах, у житлових будинках, як мухи, роїлися секретні інформатори провокатори-«стукачі» (Росси, 1987: 397–398). Не були винятком і мистецькі установи. Тож наступного дня за І. Андрєєвим прийшли відповідні органи.

Танцівника заарештували й засудили до трьох років таборів. Як «соціально небезпечного елемента» відправили на «перековування» на Коліму, де з 1931 р. (Постанова Ради праці і оборони СРСР від 13 листопада 1931 року) розпочалося «освоєння» рудних багатств золотопромислового району верхів'їв річки Коліми. З 1932 р. проводилося будівництво Магадану, прокладалися перші кілометри Колімської траси (Козлов, 1992а: 6). Управління Північно-Східних виправно-трудова таборів (УПСВТТ) постачало для тресту «Дальбуд» (рос. «Дальстрой») – державний трест із дорожнього і промислового будівництва) головну робочу силу.

З різноманітних частин країни до Північно-Східного ВТТ звозили людей різного віку, статі, освіти, професії. Поміж засуджених було багато представників сфери мистецтва: професійних драматичних акторів, музикантів, режисерів, танцівників, художників із провідних театрів СРСР. Відрізнялися й уроки засуджених.

Шлях до «Дальбуду» був довгим і просто нестерпним. Про нелюдське ставлення до в'язнів із перших хвилин арешту написано чимало спогадів. До колімських таборів засуджених везли поїздами через весь Радянський Союз – іноді ця дорога тривала три місяці – у Владивосток. Далі плвли Охотським морем, що розташовується на північ від Японських островів. Зі спогадів оперної співачки І. Варпаховської дізнаємося, що на пересильних пунктах засуджені залишалися недовго – близько місяця, а потім, після санобробки, їх завантажували на відомий пароплав «Дальбуд», на якому й перевозили «живий товар». Трюм пароплаву був забитий умираючими. З бійками кримінальників, стріляниною охоронців навмання, небіжчиками, що лежали упереміш із живими, люди їхали до пункту призначення – у бухту Нагаєва (Варпаховская, 1995).

Кліматичні умови колімського краю ще більше ускладнювали життя в'язнів. «У таборах на Далекій Півночі – особливо в колімських, узимку температура падала до 30, 40, 50 градусів морозу. Улітку температура піднімалася вище від тридцятиградусної позначки. Коли танув сніг, тундра перетворювалася на суцільне болото, ходити по ньому було важко, комарі літали сірими хмарами і дзижчали так, що нічого більше не чути» (Епплбом, 2010: 186–187). Зазвичай, коли в'язнів перевозили до нового табірної пункту, їх насамперед вели в лазню, де було темно, брудно, слизько й тісно. Видавали один черпак води, щоби помитися. Потім усіх підряд голили, видавали вологу білизну та розподіляли на роботи. І. Варпаховська згадує, як до театру працювала на «загальних роботах», у копальні біля бойлерної, яку потрібно було заливати водою, «а донести її, не розплескавши, було неможливо, тож і ходили всі мокрі й обмерзлі» (Варпаховская, 1995).

З кожним роком кількість в'язнів зростала. До червня 1932 р. було завезено 2911 осіб. Станом на 1933 р. у «Дальбуді» перебувало 9928 людей (Козлов, 1992а: 6).

Перший директор «Дальбуду» Едуард Петрович Берзін (1894–1938) був затятим прибічником «перековування» в'язнів працею, тож уважав, що перевиховання мало сполучатися з добре поставленою культурно-виховною роботою. Для цього

було спеціально організовано Культурно-виховний відділ (КВВ) УПСВТТу. До обов'язків установи входила організація дозвілля в'язнів, долучення їх до спорту, читання книжок, газет, слухання радіопередач, перегляд кінофільмів. Очільник не залишався осторонь і від організації табірної самодіяльності. Так почали народжуватися перші театральні колективи, клуби, що то зникали, то реорганізовувалися в інші, змінюючи назву й підпорядкування. Працювали там здебільшого колишні професійні артисти з досвідом роботи. Театральний склад колективів постійно поповнювався новими засудженими та колишніми в'язнями. Для цього в розпорядженні КВВ УПСВТТу були певні резерви, які, щоправда, не позбавляли артистів труднощів.

Відомостей щодо роботи І. Андреева в театральному колективі під час відбування покарання поки що не знайдено, оскільки прізвища в'язнів-артистів ніколи не згадувалися в газетних рецензіях. Ми можемо тільки припустити, що вижити в системі ГУЛАГу танцівник міг тільки завдяки табірному театру. «Як би дивним це не звучало, в ГУЛАГу можливим було співати – чи танцювати, чи грати на сцені – протягом усього терміну» (Епллбом, 2010: 305). Тільки театр міг стати порятунком життів для десятків співаків і танцюристів. «Виходячи на сцену, актори забували про безправність, про постійне відчуття голоду, про конвой, який із собаками чекав за воротами» (Епллбом, 2010: 305). Крім того, акторів могли перевести на більш-менш легку роботу з кращими побутовими умовами.

Після звільнення 28 березня 1939 р. І. Андреев ще 6 років залишався на Колімі в системі «Дальбуду» (Козлов, 1992b: 58). Так керівництво виправних трудових таборів вирішувало кадрові питання, поповнюючи чисельність працівників культурного фронту тими, хто отримав свободу. Варто зауважити, що на момент звільнення молодому артистові було лише 24 роки.

Андреев довгий час не міг знайти роботу за спеціальністю. Тож, аби якось вижити, пішов працювати касиром у золотодобувну копальню «Стахановець» Західного гірничопромислового управління. Через рік (вересень 1940 р.) відкрився театр малих форм – Магаданський естрадний театр (МЕТ), який було організовано для обслуговування робітників «Дальбуду» в Магадані й на тамтешній трасі. У творчому складі поміж співаків, танцівників, музикантів знаходимо й прізвище І. Андреева (Козлов, 1992b: 58).

Знаменно і трагічно, що до першого складу театру входило дев'ятеро колишніх в'язнів УПСВТТу, п'ятеро з яких увійшли до керівного складу. Серед

них знаходимо й Ігоря Андреева. Крім обов'язків артиста балету, він здійснював постановки всіх балетних номерів, що входили до репертуару колективу. Силами Магаданського естрадного театру було підготовлено низку цікавих і різноманітних програм (наразі відомо про п'ять), до яких входили окремі музичні й естрадні, сольні й ансамблеві номери, музичні або драматичні п'єси, хори і сцени з опер та оперет (Крыловская, 2019: 28).

Також у виставах брав участь театралізований джаз-оркестр (теа-джаз) під керівництвом диригента В. Повельського, який керував постановками МЕТу. Також був і власний композитор тов. Лялін, який водночас виконував обов'язки концертмейстера в теа-джазі, писав марші й пісні. За короткий час естрадним театром було підготовлено композиції «З приїздом!», «Карнавальна вистава» в трьох відділеннях, оригінальну комедію місцевих авторів «Остання ніч», музичну комедію Ж. Оффенбаха «Перікола». Кожного місяця театр готував нову програму. Наприклад, зі спектаклем «З приїздом!» виступали кожного дня (у неділю двічі: о 17:30 і 21:00). З програмою «Карнавальна вистава» гастролювали по різних клубах Колімицької траси, де мали повні аншлаги (Козлов, 1992a: 46).

У рецензії на четверту програму МЕТу магаданського літератора С. Хмельницького знаходимо коротку оцінку якості виконання ролей в опереті «Перікола». Кращими в спектаклі були названі танцювальні номери, поставлені балетмейстером і танцівником Ігорем Андреевим. Особливо був відзначений вставний номер – вальс із балету «Раймонда», виконаний ним і танцівницею А. Акумовою. Рецензент назвав виконавицю «вихором на сцені», указавши на її «велику сценічну чарівність» і високу балетну техніку. І. Андреев запам'ятався і як чудовий танцівник: у нього – «чіткість, простота рухів, суворість танцювального малюнку» (Хмельницький, 1941: 4).

Магаданський естрадний театр малих форм проводив інтенсивну концертну діяльність. Наприклад, улітку 1941 р., маючи на меті допомогти «Дальбуду» виконати план видобутку металу, колектив узяв на себе обов'язки дати 85 концертів, не рахуючи шефських виступів. Група театру (близько 40 людей) і джазового оркестру в повному складі мала представляти свої кращі номери (програми «Карнавальний виступ», «Усього потроху», «Весняні голоси») протягом «трьох ударних місяців». На додаток до шаленого темпу гастролей директор-розпорядник Магаданського естрадного театру Л. Рогацький ще й викликав колектив Драматичного театру ім. М. Горького на соціалістичне змагання (Рогацький, 1941: 4).

Виступи проводилися на території копалень і шахт у селищах Стрелка, Ягодное, Нексікан, Чай-Ур'я, Атка, Палатка, а також у підрозділах табірному управлінні та багатьох інших об'єктах. Програми концертів вражали широтою діапазону (Крыловская, 2019: 27). Бажаючих потрапити на концерт було вкрай багато, але подивитися програму вдавалося тільки передовикам виробництва – тим, хто виконував план. Поміж глядацької аудиторії були й вільнонаймані, спеціалісти різних професій, які добровільно приїхали на розбудову північної землі. Це була вимоглива публіка, яка розумілася на справжньому мистецтві, тож критично ставилася до творчих проєктів театру. Вдячний глядач радував артистів і квітами, які відшуквав на колимських сопках (Козлов, 1992а: 10).

Після нападу Німеччини на Радянський Союз керівництво «Дальбуду» з метою мобілізації творчих кадрів прийняло рішення про об'єднання двох театральних труп – драматичної й МЕТу. Наказом від 3 вересня 1941 р. № 460 по Головному та Політичному управлінню Будівництва дальньої півночі НКВС СРСР затверджено створення з 10 вересня 1941 р. єдиного Магаданського музично-драматичного театру (Крыловская, 2019: 30). Із цієї дати починається якісно новий період у розвитку музичного театру Колими й хореографа І. Андрєєва.

Відповідно до штатного розпису Музично-драматичного театру Магаданського будинку культури ім. М. Горького від 11 вересня 1941 р., І. Андрєєва було зараховано актором першої категорії другої групи із зарплатою 1238 рублів на місяць. За сумісництвом він виконував обов'язки балетмейстера театру (Козлов, 1992b: 23–24).

У сезоні 1941/42 найбільш вдалою серед інших постановок, що були підготовлені для вимогливого магаданського глядача до травневих свят, преса називала виставу «Весна в Москві» режисера І. Елліса. Місцеві газети писали, що це була велика творча перемога всього колективу й особливо постановника І. Елліса. Вистава була пронизана свіжими мелодіями, радісними весняними піснями, що запам'ятовувалися одразу, динамічними чудово виконаними танцювальними номерами, гострою сатирою і глибоким гумором, легким сумом, життєрадісною молодістю і трепетною любов'ю. Особливо були відзначені «оригінальні, зі смаком поставлені танці», що виконували А. Акумова, І. Андрєєв і звільнена з ув'язнення в січні 1942 року, колишня репресована балерина Большого театру СРСР Ніна Гамільтон (Козлов, 1992а: 57–58). Найбільш вдалими і добре виконаними номерами уважався «Танець із парасолькою»,

поставлений балетмейстером І. Андрєєвим. Збереглася й світлина, на якій зображено танцівника (Крыловская, 2019: 32–33).

Другою знаковою подією в житті Магаданського театру воєнних років стала поява в репертуарі опери Дж. Верді «Травіата», що була здійснена режисером Л. Варпаховським (колишній учений секретар В. Мейергольда, був засуджений тричі), який відбував у цей час покарання в системі Північно-Східного ВТТ (рос. Севвостлаг, СВІТЛ), що існував на території «Дальбуду». Вистава завоювала визнання не тільки публіки, а й табірних керівництв. Постановка такого складного твору силами в'язнів в екстремальних умовах війни, безсумнівно, була подією неординарною, спогади про яку залишило багато сучасників. Найбільш вражаючими виявляються мемуари солістки І. Варпаховської, яку після вистави глядач ніс на руках: «Через кілька днів Нікішов (І. Нікішов директор, генерал «Дальбуду» – авт.) у своїй ложі з генералами слухав виставу й говорив: «Тут нещодавно були білі ведмеді, а тепер ми слухаємо оперу», і відправив за куліси кілька яблук» (Варпаховская, 1995).

Після показу опери артисти були нагороджені грамотою із зображенням Сталіна, а режисеру Л. Варпаховському скоротили вирок на пів року (Варпаховская, 1995). У газеті «Советская Колыма» від 31 березня 1945 р. було надруковано рецензію М. Мельникова на «Травіату». «Недоліки окремих виконавців спокутувалися добре побудованими масовими сценами-хору та балету (постановник І. О. Андрєєв) і хорошим оркестром (диригент П. З. Ладирдо)» (Мельников, 1945: 4). Похвалили всіх, окрім артистів-зеків. Варто підкреслити, що єдиними, кого назвав рецензент, були вільнонаймані робітники: артист М. Антонов (Жермон), балетмейстер-постановник І. Андрєєв і диригент П. Ладирдо (Крыловская, 2019: 36).

До своїх професійних обов'язків виконавці ставилися напрочуд відповідально. Артистка Українського театру Ларіна згадувала: «Я не пам'ятаю, які в мене в той час були наряди, які сукні тоді носила й де їх купувала. Але я пам'ятаю ролі, які я виконувала, вистави, у яких довелося брати участь. Бувало, репетируємо, відчуваємо, що не йде, не виходить, балетмейстер наш, Ігор Андрєєв, пропонує: «Завтра репетиційна кімната вільна з 8 до 11 ранку. Хто хоче – приходьте, особисто я прийду». О 7 ранку – ще темно, на вулиці заметіль, ми біжимо в театр. І не було такого, щоби хтось не прийшов, бурчав, скаржився на перевантаження. Узагалі не пам'ятаю випадку, щоб хтось не прийшов на репетицію. Спізнитися, увійти

до зали після балетмейстера вважалось блюзнірством» (Козлов, 1992b: 47–48). Діяльність у театрі цінували, оскільки добре пам'ятали, що таке працювати на загальних роботах. Цю працю називали «каторгою на каторзі» – рудники, копальні, шахти, голод, холод і смерть. Майже ніхто не витримував надлюдських навантажень, і мало кому вдавалося пережити бодай три роки такої праці.

Тут необхідно торкнутися ще одного аспекту діяльності І. Андрєєва – педагогічного. Ще до звільнення танцівника, у грудні 1939 р., при Магаданському музично-драматичному театрі ім. М. Горького відкрилися театральні курси, на які були зараховані десять молодих представників північних народів: евенів, якутів камчадалів із Наяхана, Ямська, Таскана, Оли, Тауйська. Колишнім колгоспникам викладали музику, танці, фізкультуру образотворче мистецтво, російську й евенську мови, політграмоту. На курсах серед інших викладачів працював молодий артист балету Ігор Андрєєв, який викладав фізкультуру й танці (Козлов, 1992a: 40). Повертаючись до своїх селищ, молоді актори навчали сусідів акторської майстерності, організовувати театральні гуртки і студії.

У лютому 1945 р. велика група артистів і працівників театру була нагороджена медалями «За трудову відзнаку», «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.», знаками «Відміннику-дальбудівцю». Через місяць нагорода знайшла й І. Андрєєва. 13 березня 1945 р. він отримав знак «Відміннику-дальбудівцю» (Приказ № 110, 1945: 1).

Отже, професія стала рятівним берегом не тільки для І. Андрєєва, а й для десятків талановитих людей, які могли б безвісти загинути в рудниках, на копальнях, у шахтах і на лісопвалі, стати жертвою «випадкового» пострілу охоронця або померти за колючим дротом.

За нез'ясованих досі обставин 29 жовтня 1945 р. І. Андрєєв виїхав до Москви, потім – у Донецьк. Перебування артиста в Донецьку потребує наступних досліджень, але відомо, що, прочитавши в газетах, що балетмейстер Павло Вірський організовує хореографічну студію при ансамблі танцю України та набирає на роботу викладачів, танцівник одразу поїхав до Києва. Павло Павлович, дізнавшись про особливості біографії колеги, підтримав його й запропонував вести класичний танець. В особі І. Андрєєва він знайшов не тільки однодумця й досвідченого викладача класичного танцю, а й товариша по нещастю, оскільки сам довгий час розшукував молодшого брата Олексія, репресованого у 1937 р. і висланого в Сибір. Маючи статус відомої людини, яка бачилася і

спілкувалася з Йосипом Сталіним і, використовуючи зв'язки на високому рівні, він усе-таки знайшов брата на Камчатці, про що дізнаємося зі спогадів народного артиста України Анатолія Авдієвського (Вернигор, Досенко, 2012: 297). Так, під керівництвом знаного й авторитетного майстра хореографії П. Вірського І. Андрєєв розпочав наступний етап свого життя – підготовку молодих кадрів для балетної трупи Державного заслуженого ансамблю танцю УРСР.

У Хореографічній студії при Державному заслуженому ансамблі танцю УРСР, що почала роботу в 1961 р., І. Андрєєв викладав класичний танець. Екзерсис проводив у жіночому класі, а коли колеги хворіли, то брався й за групу чоловіків. Як зазначає випускник Студії 1966 р. Віктор Литвиненко, «уроки І. Андрєєва були більш підготовленими, вивіреними, напрацьованими заздалегідь. І. О. Андрєєв у методиці уроку із класичного танцю використовував прийом зміни музичного темпу й ритму, що впливало на характер виконання рухів класичних вправ, застосування такого методу він вважав основним у побудові кожної вправи (зі спілкування автора з педагогом). Зміна ритму й малюнку у виконанні руху змушувала працювати нервову систему артиста, а разом із тим і м'язи. Значна увага приділялася координації рухів у вправах, танцювальності, виразності» (Литвиненко, 2009: 184).

Колишня солістка Ансамблю Олена Лобзова (навчалася в Студії впродовж 1978–1980 рр.) у приватній розмові розповідала про І. Андрєєва, що коли він приходив на урок, то говорив: «Зараз будемо лікуватися!» Після цього протягом 10–15 хвилин педагог давав рухи обличчям до станка. Вправи будував так, що розігрівався кожний м'яз, кожна частинка тіла. Після його уроків тіло було настільки підготовлене до подальших репетицій, що отримати травму було просто неможливо. Педагог багато розповідав про своє життя на Колимі, згадував, як танцював в естрадній групі театру, як завжди ретельно розігрівався перед виставою, коли інші артисти йшли відпочивати. Він також ділився спогадами про те, за що був покараний, і попереджав студійців про наслідки необдуманих вчинків. І. Андрєєв був чуйним і вимогливим педагогом. Навіть сьогодні Олена Лобзова з вдячністю згадує, як її, танцівницю з хорошими природними даними, але з непростим характером, І. Андрєєв відсторонив від занять на місяць. Це було вимушене покарання за зухвалу поведінку учениці. Сьогодні вона повністю підтримує дії викладача й чудово розуміє його мотиви (Лобзова, 2021).

Ігор Олексійович Андрєєв помер у 1985 р., відсвяткувавши свій 70-річний ювілей. По собі артист, балетмейстер і педагог залишив доньку Олену, яка закінчила хореографічну студію, а також теплі спогади колег та учнів.

Висновки. Творче життя танцівника Большого театру Ігоря Андрєєва ще в молодому віці було перервано арештом, а потім ув'язненням. У другій половині 1930-х рр., не за своїм бажанням, а з огляду на трагічні обставини, він, як і багато інших професійних хореографів, долучився до становлення театрального руху на Колимі. Він не тільки достойно пройшов ці випробування, а й здобув безцінні знання та навички, працюючи як танцівник, балетмейстер і педагог у Магаданському естрадному театрі, а пізніше в Магаданському музично-драматичному театрі ім. М. Горького.

Протягом 6 років, виконуючи свої обов'язки, І. Андрєєв сприяв підготовці низки цікавих і різнопланових програм. Преса особливо відзначала динамічні танцювальні номери, що були зі смаком поставлені балетмейстером в опереті «Перікола», у виставі «Весна в Москві», в опері Дж. Верді «Травиата». Останній твір із добре побудованими масовими сценами балету завоював визнання не тільки публіки, а й табірної керівництва. У спектаклях І. Андрєєв брав безпосередню участь і як

танцівник, відзначившись чудовим виконанням. І. Андрєєв був долучений до плідної концертної діяльності, яку проводив Магаданський музично-драматичний театр ім. М. Горького на території об'єктів інфраструктури колимського краю. Молодий і відповідальний артист балету також працював на театральних курсах при Магаданському театрі, де викладав фізкультуру й танці.

Після повернення з Колими Ігор Андрєєв зробив значний внесок у розвиток хореографічного мистецтва в Україні. Завдяки своєму безцінному досвіду він підготував не одну плеяду артистів Державного заслуженого ансамблю танцю УРСР, працюючи в Студії, яку організував Павло Вірський. Майстер виховував учнів на традиціях класичного танцю, прищеплюючи їм основи хореографічної культури, любов до музики й естетики руху. До останнього дня свого життя балетмейстер Андрєєв сприяв тому, що ряди ансамблів народного танцю України поповнювалися професійними артистами й майбутніми викладачами.

Після першого проведеного дослідження в біографії хореографа залишається ще багато прогалів, які необхідно заповнити. Це стосується професійного навчання І. Андрєєва, його виконавської діяльності в Большому театрі, праці під час ув'язнення, роботи в Україні, зокрема в Донецьку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варпаховская И. С. Из воспоминаний колымской травиаты. 1995. URL: <http://old.memo.ru/history/teatr/chapter9.htm>.
2. Вернигор Ю. В., Досенко С. І. Павло Вірський: життєвий і творчий шлях. Вінниця : Нова Книга, 2012. 320 с.
3. Епплблм Е. Історія ГУЛАГу. Київ : Видавничий дім «Киево-Могилянська академія», 2010. 511 с.
4. Козлов А. Г. Огни лагерной рампы: Из истории Магаданского театра 30-х – 50-х гг. Москва : Раритет, 1992а. 144 с.
5. Козлов А. Г. Театр на северной земле: Очерки по истории Магаданского музыкально-драматического театра им. М. Горького (1933–1953). Магадан, 1992б. 101 с.
6. Крыловская И. И. Рожденный в ГУЛАГе: Становление музыкального театра на Севере Дальнего Востока России (1933–1950). *Театр. Живопись. Кино. Музыка*. 2019. № 2. С. 23–44.
7. Литвиненко В. А. Класичний екзерсис в українському ансамблі народного танцю. *Культура і мистецтво у сучасному світі*. 2009. № 10. С. 181–185.
8. Лобзова О. Спогади про Ігоря Андрєєва. Інтерв'ю з колишньою ученицею Хореографічної студії при Державному заслуженому ансамблі танцю УРСР (1978–1980) Оленою Лобзовою. Особистий архів Т. Чурпіти, Київ, 2021.
9. Лопухов Ф. Хореографические откровения. Москва : Искусство, 1972. 215 с.
10. Мельников Б. Опера в Магадане. «Травиата» на сцене театра имени Горького. *Советская Колыма*. 1945. № 65, С. 4.
11. Росси Ж. Справочник по ГУЛагу: исторический словарь советских пенитенциарных институций и терминов, связанных с принудительным трудом. Лондон : Overseas Publications, 1987. 551 с.
12. Хмельницкий С. Музыка, смех, краски. «Всего понемногу» – четвертая программа в эстрадном театре. *Советская Колыма*. 1941. № 75. С. 4.
13. Приказ № 110 Народного комиссара внутренних дел Союза ССР. *Советская Колыма*. 1945. № 71. С. 1–2.
14. Рогацкий Л. Покажем качественно и художественно полноценные спектакли. Магаданский эстрадный театр готов к поездке на трассу. *Советская Колыма*. 1941. № 132. С. 4.

REFERENCES

1. Applebaum A. Istoriiia HULAHu [GULAG: A History]. Kyiv: Vydavnychi dim “Kyievo-Mohylianska akademiia”, 2010. 511 p. [in Ukrainian].
2. Khmel'nitskiy S. Muzyka, smekh, kraski. “Vsego ponemnogu” – chetvertaya programma v estradnom teatre [Music, laughter, paints. “A little bit of everything” – the fourth program in the pop theater]. Sovetskaya Kolyma. 1941. № 75. p. 4 [in Russian].
3. Kozlov A. Ogni lagernoy rampy: Iz istorii Magadanskogo teatra 30-kh – 50-kh gg. [Camp ramp lights: From the history of the Magadan theater in 1930s – 1950s.]. Moscow: Raritet, 1992a. 144 p. [in Russian].
4. Kozlov A. Teatr na severnoy zemle: Ocherki po istorii Magadanskogo muzykalno-dramaticheskogo teatra im. M. Gorkogo (1933 – 1953) [Theater on the North Earth: Essays on the history of the Maksim Gorky Magadan Music and Drama Theater (1933 – 1953)]. Magadan, 1992b. 101 p. [in Russian].
5. Krylovskaya I. Rozhdenny v GULAGe: Stanovlenie muzykalnogo teatra na Severe Dalnego Vostoka Rossii (1933–1950) [Born in GULAG: Formation of musical theater in the north of the Far East of Russia (1933–1950)]. Teatr. Zhivopis. Kino. Muzyka. 2019. № 2. pp. 23–44. doi: 10.35852/2588-0144-2019-2-23-44 [in Russian].
6. Lobzova O. Spohady pro Ihoria Andrieieva. Interv'iu z kolyshnoiu uchenytseiu Khoreografichnoi studii pry Derzhavnomu zasluzhenomu ansambli tantsiu URSR (1978–1980) Olenoi Lobzovoiu [Memories of Ihor Andrieiev. Interview with the former student of the Choreographic studio of the State Honored Dance Ensemble of the Ukrainian SSR (1978–1980) Olena Lobzova.]. Personal Archive of T. Churpita. Kyiv, 2021 [in Ukrainian].
7. Lopukhov F. Khoreograficheskie otkroveniia [Choreographic revelations]. Moscow: Iskusstvo, 1972. 215 p. [in Russian].
8. Lytvynenko V. Klasychni ekzersys v ukrainskomu ansambli narodnoho tantsiu [Classic exercise in the Ukrainian Ensemble of Folk Dance]. Kultura i mystetstvo u suchasnomu sviti. 2009. № 10. pp. 181–185 [in Ukrainian].
9. Melnikov B. Opera v Magadane. “Traviata” na stsene teatra imeni Gorkogo [Opera in Magadan. “Traviata” on the Gorky Theater Scene]. Sovetskaya Kolyma. 1945. № 65. p. 4 [in Russian].
10. Prikaz № 110 Narodnogo komissara vnutrennikh del Soyuza SSR [Order No. 110 of the People’s Internal Affairs Commissioner of the SSR Union]. Sovetskaya Kolyma. 1945. № 71. pp. 1–2 [in Russian].
11. Rogatskiy L. Pokazhem kachestvenno i khudozhestvenno polnotsennye spektakli. Magadanskiy estradnyy teatr gotov k poezdke na trassu [Let’s show the qualitatively and the artistically full performances. Magadan pop Theater is ready for the trip to the track]. Sovetskaya Kolyma. 1941. № 132. p. 4 [in Russian].
12. Rossi J. Spravochnik po GULagu: istoricheskiy slovar sovetskikh penitentsiarnykh institutsiy i terminov, svyazanykh s prinuditel'nym trudom [The GULAG handbook: A Historical Dictionary of Soviet Penitentiary Institutions and Terms Related to the Forced Labour Camps]. London: Overseas Publications, 1987. 551 p. [in Russian].
13. Varpakhovskaya I. Iz vospominaniy kolymskoy traviaty [From the memoirs of the Kolyma traviata]. 1995. URL: <http://old.memo.ru/history/teatr/chapter9.htm> [in Russian].
14. Vernyhor Iu., Dosenko, Ie. Pavlo Virskyyi: zhyttievyy i tvorchiy shliakh [Pavlo Virskyyi: life and creative path]. Vinnytsia: Nova Knyha, 2012. 320 p. [in Ukrainian].